

El Fons de Reserva de la Biblioteca Municipal de Palma

MARIA BONET BARCELÓ
ANNA M. GIMENO PASCUAL
ANTÒNIA MOREY TOUS

1. Introducció

L'objectiu d'aquesta comunicació és doble. Primerament, informar de l'estat en què es troba el fons de reserva ¹ de la Biblioteca Municipal de Palma i, en segon terme, –sempre agafant com a punt de referència el que feim a l'Ajuntament o el que en teoria s'hauria de fer– presentar a discussió una sèrie de punts entorn de la problemàtica de la conservació i la difusió del patrimoni bibliogràfic. Abans de continuar val la pena –però– recordar el concepte de patrimoni bibliogràfic. D'acord amb l'article 50 de la llei del *patrimoni històric espanyol* ² formen part del patrimoni bibliogràfic les biblioteques i col·leccions bibliogràfiques de titularitat pública. I les obres literàries, històriques, científiques o artístiques –de caracter unitari o seriat, impreses o manuscrites– de les quals no consta l'existència d'almenys tres exemplars a les biblioteques o serveis públics. Se suposa que existeix aquest nombre d'exemplars quan es tracta d'obres editades a partir de 1958, és a dir, després de l'establiment del Dipòsit Legal. D'altra banda, també integren el patrimoni bibliogràfic els exemplars producte d'edicions de pel·lícules, disc, fotografies, materials àudio-visuals, etc. de les quals no n'hi ha al menys tres exemplars en els serveis públics i un en el cas de pel·lícules.

Tot i que la definició sigui clara, el que no resulta fàcil per a les biblioteques espanyoles és esbrinar el nombre d'exemplars coneguts de cada obra, entre altres coses pel retard en l'elaboració del *Catálogo Colectivo del*

---

¹ Entenem per reserva -seguint Richter- el conjunt de tots els documents antics i moderns que necessiten una vigilància superior i bones condicions per a la seva conservació, ja sigui pel seu valor, la seva raresa o el seu contingut. La reserva pot estar a una part especialment aïllada del dipòsit o a un local separat. Vegeu Richter, Brigitte. *Précis de Bibliothécomie*. 4e ed. Munchen: K.G. Saur, 1987, p. 293.

² Ley de patrimonio histórico español y reales decretos de desarrollo parcial de la ley. Madrid: Ministerio de Cultura. Secretaria General Técnica, 1987.

*patrimonio Bibliográfico Español*³. D'altra banda, el fet que només es pugui suposar l'existència de més de tres exemplars per obres posteriors a 1958 i que per ara el *Catálogo Colectivo* només arribi fins al segle XIX fa encara més difícil la tasca d'escorcoll per als anys 1900-1958.

Davant la impossibilitat de saber ràpidament si algunes de les obres que hom té a la biblioteca pertanyen o no al patrimoni bibliogràfic, el que sovint es sol fer és conservar tot el que es considera material antic. Però, on s'ha d'establir el límit entre fons antic i fons modern? La data de 1958 pot considerar-se vàlida tant per al fons general com per al fons local? No resulta excessiu que totes les biblioteques guardin tot el publicat abans del 1958 pel simple fet que no se sàpiga amb certesa si es conserva o no a altres institucions? Aquests interrogants fan -com dèiem- que molts de bibliotecaris no s'atreveixin a expurgar i conservin sistemàticament tot el publicat abans del 1958. Això ocasiona, evidentment, múltiples problemes d'espai i, a la vegada, fa que una obra es conservi al mateix temps a moltes biblioteques i, en ocasions, a diverses institucions d'una mateixa ciutat.

Altres professionals, en canvi, davant els problemes que genera la conservació i la correcta descripció del fons antic, opten gairebé per oblidar-se que la biblioteca posseeix llibres que pertanyen al patrimoni bibliogràfic. No es preocupen d'investigar si les obres estan descrites als catàlegs col·lectius o de si es conserven a altres institucions públiques. Amb tot i això, aquesta manera d'actuar resulta comprensible si consideram la manca d'espai per con-

---

³ A Espanya, l'elaboració del catàleg col·lectiu s'inicia el 1952. Fruit d'aquesta primera etapa són les edicions provisionals del catàleg d'incunables i el d'impresos del segle XVI, ambdues fetes pels anys 70. Però no serà fins al 1984 quan el Centre del Patrimonio Bibliográfico es plantegi la necessitat de formular un nou projecte de continuïtat d'acord amb les noves exigències. La necessitat de dur a terme aquest pla es féu més evident a partir de la Ley del Patrimonio Histórico (25 de juny de 1985). Però, a la pràctica, els resultats d'un projecte d'aquesta envergadura són lents. De moment, només s'han publicat dos volums del catàleg del segle XVII (A-Cañ) i quatre del segle XIX (la lletra A i un volum d'índex). Vegeu:

Biblioteca Nacional: Catálogo colectivo del patrimonio bibliográfico español: siglo XVII. Madrid: Arco: Dirección General del Libro y Bibliotecas, 1988-

Biblioteca Nacional. Catálogo colectivo del patrimonio bibliográfico español: siglo XIX. Madrid: Arco: Dirección General del Libro y Bibliotecas, 1989-

D'altra banda, interessa assenyalar que a Catalunya és el Departament de Cultura, a través de la Secció de Patrimoni Bibliogràfic, qui té encomanada la confecció del catàleg col·lectiu. Per ara, l'equip de catalogadors de la secció de Patrimoni Bibliogràfic ha publicat tres catàlegs a la col·lecció Catàlegs de Biblioteques de Catalunya, Serie: Impresos segles XV-XVIII, que són una part del Catàleg Col·lectiu Informatitzat del Patrimoni Bibliogràfic. Aquests catàlegs son:

Biblioteca de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona. Catàleg de la Biblioteca de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1986.

Biblioteca Lambert Mata. Catàleg de la Biblioteca "Lambert Mata" de Ripoll. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1989

Biblioteca Maria Vayreda. Catàleg de la Biblioteca "Marià Vayreda" d'Olot. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura 1991.

servar tot el material antic, la fretura de personal especialitzat i, sobretot, les escasses consultes dirigides a aquest tipus de fons, la qual cosa dificulta la justificació de les nombroses despeses de conservació i tractament que sovint requereix.

Podriem dir que la Biblioteca Municipal de Palma es troba a mig camí entre les dues postures comentades: conserva únicament de forma exhaustiva el fons balear i les obres de caràcter general anteriors al segle XX. De moment, encara no s'han marcat unes prescripcions clares respecte del que seria necessari conservar, i fins i tot adquirir, per formar una secció de reserva pròpiament dita.

Actualment, el material que constitueix el fons de reserva de la Biblioteca Municipal –per problemes d'espai– es troba instal·lat a dos llocs diferents. Una part a la Biblioteca de Cort, un local d'uns 120 m² que combina al mateix temps la funció de dipòsit i sala de lectura, i l'altra, al Convent de Sant Jeroni, un edifici antic –d'uns 230 m²– rehabilitat el 1986 i que du associats –lògicament– múltiples problemes de conservació. Entre els inconvenients, mereix una atenció especial el de la humitat, i això, malgrat que les parets s'impregnin periòdicament amb tractaments antihumitat i disposem d'aparells deshumificadors.

Quan al tractament tècnic del fons de reserva, cal dir que la seva divisió ha possibilitat –si més no– posar altre tipus d'esment en el material del llegat Llabrés, que el 1987 s'instal·là al Convent de Sant Jeroni. D'aquí que a efectes d'anàlisi ens hagi paregut més convenient dividir la nostra exposició en dos apartats: el primer dedicat als fons que es conserven a la Biblioteca de Cort i el segon al tractament tècnic del llegat Gabriel Llabrés.

2. BIBLIOTECA MUNICIPAL

2.1. Història

És una biblioteca pública que depèn de l'Ajuntament de Palma. Està ubicada, desde la seva fundació, a la planta baixa de la casa consistorial de la ciutat. S'inaugurà l'any 1935, amb un fons inicial d'uns 7.000 volums, i des de llavors únicament s'ha tancat durant la Guerra Civil. Actualment acull uns 27.000 volums i el seu creixement està, des de fa anys, condicionat per la manca d'espai.

2.2. Composició del fons

Uns quinze anys abans de la creació de la Biblioteca, l'Ajuntament ja posseïa les col·leccions que amb el temps constituïrien el fons de reserva: les adquisicions de part de les biblioteques d'Antoni Villalonga i Pérez i de Jaume Garau i Montaner i el llegat de Gabriel Llabrés i Quintana, que no s'arribà a incorporar a la Biblioteca i és motiu d'estudi especial en aquest article. Com

a nota anecdòtica, també s'hi troben 134 volums que foren donats a la Biblioteca per Antoni Maria Alcover. Aquest fons ha tingut un increment poc considerable al llarg dels anys d'existència de la Biblioteca. Les reduïdes dimensions del local, que no disposa ni de dipòsits, no han contribuït a fomentar el creixement en aquesta direcció, ja que tenia greus dificultats per assimilar el creixement d'obres actuals, que primordialment havia d'assumir com a biblioteca pública.

La reserva està formada exclusivament per la col·lecció bibliogràfica. El material d'arxiu del fons Garau –els documents d'Antoni Barceló i Pont de la Terra i de Jeroni Boix de Berard– es depositaren a l'Arxiu Municipal. No conté fons gràfic, malgrat els rumors que hi havia depositada una important col·lecció de postals.

Exceptuant la Biblioteca Villalonga, que es manté unificada, l'altre material està integrat en el fons general de la Biblioteca.

Composen aquesta secció:

– Manuscrits: 84 manuscrits, preferentment dels segles XVIII i XIX. Destaquen pel seu nombre els de Josep Desbrull i Boil d'Arenós.

– Llibres: El fons Villalonga està format per uns 3.500 llibres que conformen una secció, on s'hi manté l'Infern, amb 300 volums que per la ideologia política o religiosa hom considerava que no podien posar-se a l'abast del públic i que, en general, no es corresponen amb els que Fernando Brunet Prieto ⁴ inclou en el catàleg *El infierno* de la Biblioteca Villalonga, de tema eròtic. Els altres llibres, uns 1.200, procedents majoritàriament de la Biblioteca Garau, estan incorporats a la secció local. Hi abunden les obres de religió, literatura i història.

– Fullets: Uns 1.900 fullets, 1.300 de fons balear, majoritàriament del segle XIX. Les matèries més representades són religió, ciències socials i història.

– Publicacions periòdiques: Uns 170 títols de premsa retrospectiva, 150 locals, molt desiguals quant al nombre d'exemplars de cada publicació. A aquest apartat, hi podriem afegir el grup d'almanacs del segle XVIII, que relligats per anys van del 1750 al 1769.

2.3. Tractament tècnic

La major part d'aquest material fou tractat durant els primers anys de funcionament de la Biblioteca. Es va catalogar i classificar fent ús dels sistemes vigents llavors, en una tasca que es pot considerar modèlica. La catalogació va generar la creació del catàleg alfabètic d'autors, en forma de cedulari, on es troba tot el fons de la Biblioteca: manuscrits, llibres, alguns

⁴ Brunet Prieto, Fernando. *Infierno de la Biblioteca Villalonga*. Palma de Mallorca: Francisco Soler y Prats, 1923.

fullets i publicacions periòdique. La classificació donà lloc al catàleg sistemàtic de matèries general i al particular del fons local.

El cos important de fullets de reserva quedaren sense tractar. Per tal de poder-los posar a l'abast del públic, l'any 1989 es va confeccionar una relació⁵ on consten, de cada document, algunes de les principals dades que conformen la cita bibliogràfica (autor, títol, ciutat i any), distribuïdes en dos grans apartats: fons general i fons local. Dins cada apartat, s'agrupen per segles i, cada segle, per les matèries que conformen la classificació decimal. L'ordenació dels fullets dins capses respon a l'ordre de la llista.

Si bé els manuscrits estaven tractats i, com s'ha dit, incorporats al fons general per facilitar la seva consulta, l'any 1990 es va elaborar una relació⁶ de tots els manuscrits, ordenats alfabèticament. Les notícies de cada document són breus i consten d'autor, títol, any i algunes notes. L'encapçalament es va fer segons les normes AACR/2⁷. A més s'hi indica la classificació decimal. S'acompanya d'índex d'autors, títols i relació de registres que remetien el número identificador.

Hom espera que, vista l'acceptació i la utilitat que ha tingut aquest recull, es podrà fer el mateix amb les publicacions periòdiques retrospectives.

2.4. Catàlegs i altres instruments

Per accedir als documents que conformen la reserva s'han de consultar els catàlegs generals de la Biblioteca, ja que, com es prescriptiu, hi estan incorporats:

- Catàleg alfabètic d'autors i obres anònimes, fins al 1986
  - Catàleg sistemàtic de matèries, fins al 1986
  - Catàleg sistemàtic de matèries: Fons balear, fins al 1986
- A més dels catàlegs, es troben a disposició dels usuaris:
- Relació els manuscrits de la Biblioteca
  - Relació dels fullets
  - Registre del Fons Villalonga, segons la signatura.

3. BIBLIOTECA GABRIEL LLABRÉS

⁵ Memoria del tratamiento de un fondo de folletos antiguos y modernos de la Biblioteca Municipal de Palma. 1989. Llista mecanografiada de la Biblioteca Municipal de Palma a cura de Carmen Alomar.

⁶ Relació dels manuscrits de la Biblioteca Municipal de Palma. 1990. Llista mecanografiada feta per la Biblioteca Municipal de Palma.

⁷ Reglas de catalogación angloamericanas. 2a. ed. Washington, D.C.: Organización de los Estados Americanos; San José, C.R.: Biblioteca, Documentación e información, Universidad de Costa Rica, 1983

3.1. Història

La Biblioteca Gabriel Llabrés està formada per documents que durant la seva vida va reunir el catedràtic gabriel Llabrés i Quintana (Binissalem 1858-Palma 1928). Està constituïda per uns 10.000 volums que guarden relació amb les diverses activitats que va exercir i els pobles que va habitar. A la seva mort, l'any 1928 llegà la Biblioteca a l'Ajuntament de Palma, que el mateix any acordà acceptar la donació i el 1935 el proclamà fill il·lustre de la ciutat. L'acceptació fou teòrica ja que l'Ajuntament, com que no disposava de local per acollir la Biblioteca, no se'n féu càrrec, i els llibres quedaren fins al 1955 a la mateixa casa de Binissalem on els tenia instal·lats el propi Llabrés. A partir d'aquesta data romangueren en un local de la Casa de Cultura fins que el 1987 es va fer el trasllat al local actual, adaptat a aquest fi. L'any següent començaren les tasques d'organització del fons que conduïren a la inauguració el 1991.

3.2. Composició

– Col·lecció bibliogràfica

Consta d'impresos –aproximadament uns 10.000 volums entre llibres i fullets que van del 1499 al 1928, a més d'obres de referència que la Biblioteca ha adquirit posteriorment–; publicacions periòdiques –en conjunt 255 títols, dels quals 65 són de fons balear, amb predomini de les matèries d'educació, història i ciències socials en general–; manuscrits –aproximadament 1.000 documents, entre els quals destaquen sermons, al·legacions jurídiques, còpies de textos medievals i moderns i manuscrits autògrafs de fons balear–.

– Fons arxivístics

L'arxiu propi de Gabriel Llabrés i Quintana (1858-1928); una col·lecció factícia de pergamins dels segles XIV al XVIII; un conjunt de documents de procedència diversa reunits per Gabriel Llabrés i diversos arxius particulars recopilats també pel mateix Llabrés: Miquel Bibiloni (1661-1749), Capó (1722-1819), Martínez de Hervás (finals del segle XVIII i primera meitat del XIX), part de l'arxiu de la família Ribas de Pina i l'arxiu del notari Agustí Marcó i Guardiola (1773-1851).

– Arxiu d'imatges

Comprèn la col·lecció fotogràfica, postals i altres documents on la imatge és protagonista. De tot aquest material, el conjunt de les fotografies és el més nombrós. Està integrat aproximadament per unes 1.300 fotografies entre els negatius originals –incloent-hi tant les plaques de vidre com els realitzats amb placa flexible–, els positius originals en paper d'aquest clixés i altres de temes diversos. A més, s'hi han incorporat imatges relacionades amb les activitats de Llabrés. temàticament, es poden agrupar d'acord amb la seva biografia i el treball intel·lectual que desenvolupà: investigació, docència i col·leccionisme. Hi predominen els grups temàtics, d'arquitectura dels indrets

pels quals va passar com a catedràtic, d'iconografia –integrat per retrats de personatges i grups familiars– i el conjunt de reproduccions de documents i objectes d'art. Finalment, hom compta amb la col·lecció Pere Mascaró, formada per negatius i postals, on predominen els paisatges i els fotomuntatges d'iconografia religiosa, retrats i fotografies d'actualitat de la Mallorca de la primera meitat del segle XX.

3.3 Tractament tècnic

A mesura que s'anava organitzant el llegat de G. Llabrés, es féu evident que més que d'un fons bibliogràfic es tractava d'una col·lecció de material divers. No hi havia dubte que la disparitat del fons requeria aplicar procediments tècnics diferents i, al mateix temps, elaborar instruments de descripció adients a cada tipus de material.

– Col·lecció bibliogràfica

D'una banda, la major complexitat que comporta la catalogació del llibre antic –requereix personal especialitzat i més temps de catalogació, és a dir, un tractament més costós que el llibre modern– i, de l'altra, la necessitat de disposar al més aviat possible d'un instrument que permetés la ràpida identificació dels impresos del llegat Llabrés, ens feren optar per un sistema de descripció més àgil que les ISBD⁸. Tanmateix, éren conscients que si qualche dia havíem d'incloure les notícies de la Biblioteca en el Catálogo Colectivo del Patrimonio Bibliográfico Español o a qualsevol altra font d'informació normalitzada s'haurien de donar segons el sistema ISBD, puix que és el reconegut internacionalment per facilitar la comunicació de la informació bibliogràfica. però com que en un principi el que ens interessava era posar a disposició del públic –com més aviat millor– un material que des de feia més de 50 anys romania en un dipòsit sense haver estat sotmès a cap tipus de descripció, triaren un sistema alternatiu ja experimentat a altres biblioteques: a la Biblioteca Episcopal del Seminari de Barcelona i a la secció de reserva de la Universitat de Barcelona, entre d'altres.

El sistema consisteix en portar gairebé simultàniament el registre i la descripció de l'obra. Un cop segellat el llibre i després d'haver-li atorgat una signatura topogràfica, s'agafa una etiqueta es col·loca sobre la portada i se'n fa una fotografia. Interessa recordar que en el llibre antic la portada és la font d'informació que conté la majoria de dades i, d'altra banda, és referida per les ISBD(A). En el cas que no hi hagi portada s'utilitza la primera pàgina que dóna informació. D'aquesta manera, la fotografia plasma de forma fidel totes les dades de la portada i, a més, l'etiqueta evita el problema de la descripció

⁸ IFLA. ISBD(A): descripció bibliogràfica normalitzada internacional per a publicacions monogràfiques antigues (Antiquària)... Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Institut Català de Bibliografia, 1984

física del document. De cada fotografia se'n fan dues còpies i dues fitxes ⁹: una per al catàleg d'autors –ordenada alfabèticament– i l'altra per al catàleg topogràfic, ordenada correlativament per signatures. Les fotografies s'enganxen a la part esquerra de les fitxes i a la part dreta s'hi consignen les següent dades: signatura, encapçalament segons AACR/2 ¹⁰, el peu d'impremta si no ve en portada, les fonts on surt referenciada l'obra i les observacions que creu pertinents el catalogador.

Inicialment es va pensar en tractar de la mateixa manera tot el material imprès de la Biblioteca, és a dir, els llibres i els fullets. Però, amb el temps, ens adonarem d'una sèrie d'inconvenients. Primerament, que no és el mateix descriure material dels segles XVI-XVIII que impresos dels segles XIX-XX, entre altres coses perquè a partir del segle XIX els impresos ja no porten sistemàticament totes les dades en portada i, per tant, la fotografia ja no plasma sempre –com passava amb el material antic– tota la informació necessària per a la descripció bibliogràfica. Però, en vistes a una major rapidesa, optarem per aplicar el mateix sistema a tots els llibres de la Biblioteca Llabrés. Tanmateix, és evident que durant bona part del segle XIX ¹¹ moltes portades segueixen les mateixes pautes que al llarg del segle XVIII. Ara bé, com que la fotografia també implica uns costos considerables, i a més no acaba de ser adequada per als impresos del segle XIX, hem decidit –finalment– fer l'esforç de tractar els fullets –en conjunt uns 2.500– segons les ISBD(M) ¹². Amb tot i això, la Biblioteca encara no ha començat a tractar-los, ja que pensa que si en un futur no massa llunyà s'informatitzava la Biblioteca Municipal, aquest material, que de fet s'ha de catalogar de la mateixa manera que la resta del fons modern de la Biblioteca, es podria beneficiar dels avantatges que ofereix la catalogació automatitzada.

⁹ Vegeu a l'apèndix un exemple de fitxa bibliogràfica.

¹⁰ Op. cit., nota 7. Aquestes regles estableixen que s'ha d'encapçalar sempre amb el nom pel qual és més coneguda una persona o institució. Per tal d'esbrinar-lo recomanen la utilització d'obres de referència. Nosaltres ens hem servit, generalment, de les següents: la Gran Enciclopèdia Catalana -sobretot pel que fa als clàssics grecs i llatins-, l'Enciclopèdia Espasa -principalment pels autors espanyols que no surten a la Gran Enciclopèdia Catalana, tot i que per mor que l'Espasa dona sempre els noms de pila en castellà hem hagut de traduir-los a la llengua original dels autors -i el National Union Catalog (NUC)_ aquesta fons ens ha estat de gran utilitat per localitzar aquells autors que generalment no surten a les enciclopèdies, malgrat que per consultar-lo ens hem hagut de traslladar a Madrid o Barcelona, ja que a Mallorca no disposam de cap exemplar del NUC-.

¹¹ L'Institut Català de Bibliografia, ateses les peculiaritats dels impresos del segle XIX, ha fet una sèrie de concrecions a la normativa ISBD(M) que poden resultar molt útils a l'hora de tractar aquest material. Vegeu *Catalogació del llibre del segle XIX*. 1990. Exemplar mecanografiat a càrrec de la Unitat del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya.

¹² IFLA. ISBD(M): descripció bibliogràfica normalitzada internacional per a publicacions monogràfiques... Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Institut Català de Bibliografia, 1984

Quant a les publicacions periòdiques, cal dir que la descripció bibliogràfica s'ha fet segons les ISBD(S)¹³ i s'han indicat –segons els CAPS¹⁴– els números de cada publicació que posseeix la Biblioteca. De cada revista s'ha fet també una fitxa per al catàleg alfabètic de matèries i una altra per al sistemàtic.

Els manuscrits, l'altre tipus de material que hem esmentat com a integrant de la col·lecció bibliogràfica, encara no han estat tractats. N'és el motiu la manca de personal qualificat.

– Fons arxivístic

En el moment d'iniciar les tasques d'organització dels fons arxivístics, els documents es trobaven als prestatges de la Biblioteca barrejats amb altre tipus de material. Malgrat que la majoria estassin dins unes carpetes modernes, a les quals Joan Llabrés i Bernal els havia atorgat com a títol factici “Balears Mss.”, dins aquestes carpetes hi havia des de documents de procedència diversa a manuscrits i, fins i tot, qualche imprès que no tenia res a veure amb els fons arxivístics. D'aquí que la primera tasca hagué de consistir a destriar el material d'arxiu. Tot seguit, com que el dret característic del fons era el seu des l'absència d'intervencions arxivístiques anteriors, procedírem a la descripció de les diverses unitats arxivístiques. A mesura que anàvem inventariat, ens adonàvem que es tractava bàsicament de fons arxivístics familiars –probablement incomplets– recopilats per G. Llabrés. Un cop acabada la tasca descriptiva ens trobàrem amb tres tipus de documents: els generats per G. Llabrés al llarg de la seva vida, que constitueixen el seu arxiu familiar i professional; els recopilats per ell en funció del seu contingut, que tenen sentit com a suport a les seves recerques i, finalment, aquells que arrellegà com a col·leccionista. Dins aquest darrer grup, l'únic que de moment està organitzat, s'hi troben els denominats fons arxivístics particulars. Es caracteritzen pel seu caràcter familiar i perquè probablement són incomplets.

Dins de cada fons particular hem delimitat l'àmbit familiar del professional. Així, s'ha fet –per exemple– en el Fons Martínez de Hervás i en el de la família Rosselló. En el cas del fons del notari Agustí Marcó –el més important pel seu volum i contingut– hem subdividit la documentació professional en funció dels distints càrrecs que ocupà. Cal dir, no obstant això, que sempre que ens ha estat possible hem intentat seguir els principis de respecte a l'origen dels documents i al seu ordre natural. Per les característiques de la documentació que integra els fons arxivístic particulars (l'origen dels

¹³ IFLA. ISBD(S): descripció bibliogràfica internacional normalitzada per a publicacions en sèrie... Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Institut Català de Bibliografia, 1982.

¹⁴ Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Caps: Catàleg automatitzat de publicacions en sèrie. Barcelona: la Universitat, 1988-. Edició en microfita.

Signatura	1.8.	Núm. de registre	732/1990
Matèria/Tema	Vistes generals	Data del document	1927-1950
Descripció sumària Mallorca. Puerto Cristo. Playa.			
Autor Foto Mascaró			
Tipus de document	Fotografia	Format	8,6 x 13,1 cm aprox.
		Original	X Còpia
Blanc i negre	X Color	Estat de conservació	Regular
		Possibilitats de reproducció	Si

AJUNTAMENT DE PALMA
BIBLIOTECA GABRIEL LLABRÉS

Núm. de negatiu	709	Placa de vidre	Pel·lícula	X
-----------------	-----	----------------	------------	---

Bibliografia

Exposicions

Observacions Núm. de negatiu antic 14.

documents, la seva feble estructura interna, la inexistència de sèries pròpiament dites, etc.) pensam que l'inventari és l'instrument idoni per facilitar el control de la documentació i orientar l'investigador. Els inventaris que hem elaborat forneixen dades sobre les característiques internes i externes del documents. Les dades són: signatura, entrada descriptiva, any de producció del document, unitat arxivística i estat de conservació.

-Arxiu d'imatges

A hores d'ara, el valor de la imatge –fixa o mòbil– dins el camp de la investigació i com a document per a la recuperació de la memòria històrica és inqüestionable. Ara bé, com a material a tractar dis biblioteques, arxius i museus encara constitueix una novetat. Fins pràcticament els anys 80 no es va plantejar la necessitat de trobar més mitjans per a la conservació i unes pautes d'ordenació i sistematització. La UNESCO, conscient d'aquesta problemàtica, publicà l'any 1984– dins el Programa General d'Informació (P.G.I.) i Unisist– un dossier per a la preservació dels materials fotogràfics a arxius i biblioteques ¹⁵. Al mateix temps, donava unes directrius per resoldre els problemes que plantejaven aquests tipus de material, als quals fins llavors no se'ls havia reconegut la seva importància com a testimonis per a la reconstrucció de la història. A més, tampoc no s'havien suscitat els problemes tècnic derivats del procés de realització de la fotografia.

La Biblioteca Gabriel Llabrés, per tal de complir el seu objectiu de contribuir a la conservació d'una col·lecció que forma part del patrimoni documental i històric del nostre país i posar-lo a l'abast dels estudiosos i investigadors, s'ha servit de sistemes ja experimentats que s'adapten a les normes avui vigents. Per a la conservació i instal·lació del fons i les fines de neteja i condicionament s'han seguit les indicacions emprades d'altres centres: l'Arxiu de Girona, el Museu de Mallorca i la Biblioteca Nacional de Madrid. S'han utilitzat procediments reversibles i senzills, ja que som conscients que una feina de restauració a gran escala l'han de dur a terme especialistes. Els principals problemes que plantejaven els clixés fotogràfics eren els derivats de la humitat, la fragilitat del material i els anys de permanència a un lloc no convenient. Entre d'altres: focs, oxidació, clixés aferrats uns amb els altres, qualche vidre trencat i pèrdua de la imatge. Per tal d'aconseguir una adequada conservació, els negatius es netejaren un per un i es guarden dins sobres de paper "cristal" de Ph neutre. Tot seguit, es depositaren dins caixes de metall inoxidable i els negatius, fent nous clixés i positius que s'utilitzen a les consultes i demanda de còpies. L'ordenació i la classificació dels documents s'ha realitzat d'acord amb les pautes proposades per R. Alberch, P. Freixes i E. Massanas ¹⁶, tot i que s'han respectat, sempre

¹⁵ Hendriks, Claus B. Preservación y restauración de materiales fotogràfics en archivos y bibliotecas: un estudio del RAMP con directrices. PGI-84/NS/1. 1984

¹⁶ Alberch, Ramon, Freixes, Pere i Massanas, Emili. l'arxiu d'imatges: propostes de classificació i conservació. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Direcció General del Patrimoni Artístic, 1988.

LIBRO PRIMERO,

De las transformaciones de

Ouidio, en Romãe Castellano.

LL-602

22 cm

[18] 115

[1] ptes

Defecto de diez y mudada
En nuevos cuerpos, Dios
sus ayudadme,
Pues fueron por vuestros
transformados.
Para lo qual el verso prolongado
Del principio el estado al efecto
Y con almas factos animales.
Antes de mar, la tierra, y firmamento,
Que todo lo contiene, se traxo.
E. l. a. n. a. l. a. m. a. s. u. o. m. e. n. t. o.

Consonancia que en diferenciada
De otra, que en semblante se notada,
Do oquiera que la villa se empleada.
Chaos aqui Abismo se llamau,
Por ser la confusión de tal grandeza,
Que en indistia y sin orden se halla.
Mera una que peño de ruda
Do estauo discordada las fimeras,
Que con ordo de peca naturaleza.
No amasayos del sol arplandocentes,
Ni a rezante las reparara
Crecido, lo sus dos cuernos diferetra.
A Los

Ovidi Nasó, Publi

[Las transformaciones de Ouidio : traduccidas del verso latino, en tercetos y octavas rimas, por el licenciado Vianna...]

Ref.: Brunet IV-297, Palau 207.496

CCPBB 264

[Valladolid : por Diego Fernandez de Cordova... [1589]

--- Titul i dades d'impressió extretes de Palau

AJUNTAMENT DE PALMA

BIBLIOTECA GABRIEL LLABRÉS

VIDA
DE LA VENERABLE MADRE
SOR CATHALINA
DE SANTO THOMAS
DE VILLANUEVA,

RELIGIOSA DEL CONVENTO DE LA PURISIMA
Concepcion del Orden de San Agustin
de la Ciudad de Palma del Reyno

DE MALLORCA.

SACALA A LUZ
Un Devoto de la Venerable.

LL-782

19 cm

[5], 264p

CON LICENCIA DE LOS SUPERIORES.

Mallorca, año de MDCCLXXXVIII.
En la Imprenta Real de D. Ignacio Maria Serri.

Mestre, Gabriel

LL-782

Ref.: Bover 718-I, Palau 166.513

[1ª ed.]. -- Autoria extreta de Bover i de Palau. -- Mención edició obtinguda de Palau

AJUNTAMENT DE PALMA

BIBLIOTECA GABRIEL LLABRÉS

que ha estat possible, els sistemes originals d'ordenació establerts per G. Llabrés i reflectits a un llibre-inventari de fotografia existent a la Biblioteca.

3.4. Catàlegs i altres instruments de descripció

– Col·lecció bibliogràfica

– *Catàleg d'autors i obres anònimes*: inclou per ordre alfabètic totes les obres que posseeix la Biblioteca. Atesa l'exhaustivitat de mencions de responsabilitat que es fan en el llibre antic, pràcticament hem limitat les secundàries a coautors i a directors en el cas d'obres entrades per títol. En el que no hem escatimat esforços ha estat en la confecció de referències, puix que la manca d'acord en la normalització caracteritza els autors d'aquest catàleg.

– *Catàleg alfabètic de matèries*: s'ha iniciat d'acord amb la Llista d'encapçalaments de matèria en català en la seva edició preliminar¹⁷ i ara es continua amb l'edició revisada¹⁸. Inclou les publicacions periòdiques i les obres del fons modern, l'únic material que de moment ha estat classificat.

– *Catàleg sistemàtic de matèries*: s'ha fet segons la CDU¹⁹. Ara bé, com que la seva aplicació està pensada per a un fons general no sempre ens ha estat possible concretar i, d'aquí, que haguem optat per classificacions més àmplies. Generalment no hem sobrepassat els tres dígit. De moment només inclou les publicacions periòdiques i les obres del fons modern.

– *Catàleg del fons balear*: conté, per ordre alfabètic, totes les obres publicades o impreses a les Balears, les escrites, prologades, etc. per un autor local i les que són de temàtica balear.

– *Catàleg de les publicacions de Gabriel Llabrés*: reuneix, per ordre alfabètic de títols, totes les publicacions en les que G. Llabrés intervingué intel·lectualment, ja fos com a autor, prologuista, editor literari, etc. Aquest catàleg conté les obres i articles que inicialment ja es trobaven a la Biblioteca i altres que s'han anat adquirint recentment, encara que sigui mitjançant fotocòpia. La finalitat és facilitar als estudiosos tota la producció intel·lectual del legatari de la Biblioteca.

– *Inventari d'al·legacions jurídiques*: es tracta d'unes fitxes topogràfiques corresponents al buidatge de diversos volums d'al·legacions jurídiques fet per G. Llabrés. L'inventari no inclou totes les al·legacions que es troben a la

¹⁷ Llista d'encapçalaments de matèria en català. Ed. preliminar. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Institut Català de Bibliografia, 1991.

¹⁸ Llista d'encapçalaments de matèria en català. Ed. preliminar actualitzada. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Institut Català de Bibliografia, 1991.

¹⁹ CDU: Clasificación decimal universal. Ed. abreviada española, 5a ed. revisada y actualizada. Madrid: AENOR, 1987.

²⁰ Biblioteca Gabriel Llabrés. Els fons arxivístics particulars de la Biblioteca Gabriel Llabrés de Palma. Servei d'Arxius i Biblioteques, 1991.

Biblioteca, però a l'espera que es faci la catalogació definitiva d'aquest tipus de material pensam que pot resultar útil posar aquest instrument al servei del públic.

- Fons arxivístics

Per a l'accés al document s'ha elaborat un llibre-registre (inclou correlativament tots els documents i ofereix el major nombre possible de dades) i un catàleg temàtic format per fitxes descriptives ²¹. Com a mínim, s'ha fet una fitxa per cada una de les fotografies del fons. Per a l'ordenació del catàleg s'ha seguit un mètode sistemàtic, és a dir, cada fotografia està representada per un descriptor numèric que es va subdividint en camps més preciosos i particulars, formant la signatura. Aquest sistema permet realitzar tantes fitxes com temes suggereix una imatge i agrupar-les dins el catàleg en blocs temàtics o de matèries.

Per al conjunt que forma el fons balear, bàsicament la col·lecció Mascaró, s'ha realitzat un catàleg topogràfic i, a més, la Biblioteca publicà un llibre ²² amb un estudi general del fons gràfic, l'explicació del tractament tècnic per a la conservació i el catàleg complet de fotografies i postals del fotògraf Mascaró existents en aquell moment, juntament amb notes relatives a la seva biografia i producció.

4. RECAPITULACIONS

Del que fins ara anam dient hom pot deduir la conveniència d'unificar tot el fons de reserva de l'Ajuntament de Palma. La seva unificació i, al mateix temps, la separació d'algun material del fons modern de la Biblioteca Municipal, és justificable des de distints punts de vista:

* Un local adient que asseguri la conservació i la protecció del fons (bones condicions de temperatura, humitat, lluminositat, etc.) ²³.

* El tractament especial que requereix el material: normatives de catalogació específiques, procés tècnic més laboriós, personal especialitzat, etc.

* Diferents usuaris, sovint investigadors, que exigeixen atenció especial i que són poc compatibles amb els lectors d'una biblioteca pública de fons modern.

* La difusió, en aquest cas, està supeditada a la conservació, la qual cosa implica prendre unes mesures especials per difondre el fons: microfilmació

²¹ Vegeu a l'apèndix un exemple de fitxa fotogràfica.

²² Biblioteca Gabriel Llabres. L'arxiu d'imatges de la Biblioteca Gabriel Llabrés de Palma: la col·lecció Pere Mascaró. Palma de Mallorca: Ajuntament de Palma, Servei d'Arxius i Biblioteques, 1991

²³ Una bona síntesis de les condicions que han de reunir els llocs destinats a contenir col·leccions especials es pot trobar el capítol "The housing of special collections" del llibre de Roderick Cave. Vegeu Cave, Roderick. Rare book librarianship. Second revised edition. London: Clive Bingley, 1892. P. 89-99.

dels materials més delicats (exemplars únics, manuscrits), positivatge dels originals fotogràfics, etc.

* El sistema de creixement de la secció de reserva difereixen dels d'una biblioteca de fons modern. És necessari definir clarament una línia d'actuació de cara a futures adquisicions i donacions. Sobretot, s'ha de tenir present que els termes "reserva" i "dipòsit" no són sinònims.

A l'Ajuntament de Palma, pareix ser que en un termini no massa llarg se'ns donarà la possibilitat d'unificar la reserva i instal·lar-la independent del fons modern. Ara bé, com que no hi ha normes clares a seguir, ens interessaria presentar a discussió algunes de les pautes que pensam tenir en compte:

* No hi ha dubte que forma part de la secció de reserva el material més rar i preciós, com són ara els manuscrits, les fotografies i postals antigues, els llibres amb enquadernacions artístiques les primeres edicions, etc.

* Quant al fons balear, tots els documents publicats abans del 1958, és a dir abans de l'establiment del D.L., formarien part també de la secció de reserva. La resta romandria entre el fons modern i s'estudiaria la conveniència de duplicar determinats documents. Ens interessaria que la Biblioteca de l'Ajuntament els temes relatius a la ciutat, però per això caldria veure si la resta de temes del fons balear queden suficientement coberts a altres institucions.

* Respecte del fons general, és clar que ha de comprendre tots els documents ressenyats al llarg d'aquest estudi: els diferents legats fets a l'Ajuntament de Palma, els manuscrits, les publicacions periòdiques retrospectives, etc. La dificultat rau a definir els criteris que s'han de seguir per al material del segle XX anterior a l'establiment del D.L. Encara resta per esbrinar si s'agafarà com a límit el 1936 (Guerra Civil) o el 1958 (Dipòsit Legal).

* La secció d'hemeroteca no presenta cap problema en relació amb el material retrospectiu. Les dificultats les plantegen en aquelles publicacions en curs que comencen a publicar-se el segle passat i que per, les seves condicions, poden formar part tant del fons de reserva com del fons modern. En aquests casos s'hauria de veure si convé més separar els darrers anys de publicació (per quinquenis, etc.) o mantenir en un mateix lloc tota la publicació

Ara bé, seria convenient analitzar aquestes determinacions en el si d'una política bibliotecària general que implicàs totes les institucions relacionades amb el patrimoni bibliogràfic. En el cas de les Balears, és urgent dotar la Comunitat Autònoma d'una legislació adient i començar a treballar de forma planificada. Només així es podrà discutir a qui correspon assumir e paper de Biblioteca Nacional (intimament lligat arreu del món amb la recepció del Dipòsit legal, assegurant la completa conservació i tractament de les publicacions del fons balear, i la seva difusió per mitjà de l'elaboració d'una Bibliografia nacional), quina ha de ser la biblioteca dipositària del Dipòsit Legal, la conveniència de confeccionar catàlegs col·lectius, la distribució d'especialitzacions segons els tipus de biblioteca, etc. Esperam que aquest congrés serveixi perquè les autoritats i els responsables pertinents prenguin consciència d'aquesta problemàtica.